

พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร: ศึกษาเปรียบเทียบ
การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร
Electoral Behavior of Voters in Bangkok
Metropolis: A Comparative Study Between
The General Election and Bangkok
Metropolitan Council Election

พรรณชญา ศิริวรรณบุญชัย*

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน โดยได้ศึกษาพฤติกรรมการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบระหว่างการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (ส.ก.) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สำคัญ 4 ประการ คือ สถานะทางสังคมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ระบบ

* ดร.พรรณชญา ศิริวรรณบุญชัย อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

อุปถัมภ์ ข้อมูลข่าวสารเรื่องการเลือกตั้งจากสื่อแขนงต่างๆ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ต่อบทพฤติกรรมการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่าแม้ว่าประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีสถานภาพทางสังคมอยู่ในระดับสูง และประชาชนส่วนใหญ่อาจมองว่าระบบอุปถัมภ์ไม่มีบทบาทต่อการเลือกตั้งแต่จากการศึกษาพบว่า ระบบอุปถัมภ์ยังมีอิทธิพลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งและการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครอยู่ โดยเรียกระบบอุปถัมภ์นี้ว่าเป็นระบบอุปถัมภ์แบบต่อเนื่อง กล่าวคือ หากผู้สมัครต้องการได้รับเลือกตั้งทุกสมัยผู้สมัครต้องทำประโยชน์และช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องมิใช่เพียงช่วงระยะเวลาในการหาเสียงเท่านั้น ส่วนตัวแปรสื่อในการรณรงค์การเลือกตั้ง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ไม่มีอิทธิพลมากนักต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน

Abstract

This project investigates the electoral behavior of voters in the Bangkok Metropolitan area. We compare voter turnout and behavior in the recent General Elections and the Bangkok Metropolitan Council Election, emphasizing four key variables: socio-economic status; clientelistic networks; media and information on elections; and the 2007 Electoral Law. We reveal that, while other factors do not strongly influence turnout and behavior of Bangkok voters, clientelistic relationships between voters and candidates play a vital role. Although people in Bangkok generally have a higher socio-economic status than their counterparts outside the capital, the clientelistic networks continue to play a significant role in mobilizing turnout and shaping

voting behavior. These networks, though, are not without cost for politicians. Persistent clientelism forces candidates to continually provide human and material resources to voters even between elections in order to maintain their political influence.

บทนำ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในประเทศไทยส่วนใหญ่มักจะกล่าวว่าการเลือกตั้งในประเทศไทยไม่ได้เป็นการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์และยุติธรรมอย่างแท้จริง (free and fair elections) แต่ถูกควบคุมโดยระบบอุปถัมภ์ (clientelism) และมีการซื้อสิทธิขายเสียง (vote-canvass) อย่างแพร่หลาย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมักไม่ได้มาลงคะแนนเสียงด้วยความตั้งใจที่จะนำคนดีเข้าสู่สภาตามวิถีประชาธิปไตย แต่ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งโดยลงคะแนนเสียงให้กับบุคคล หรือนักการเมืองที่ซื้อเสียงหรือมีบุญคุณกับตนเอง ดังนั้น การเลือกตั้งจึงไม่โปร่งใสและเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าผลประโยชน์ของประเทศ¹

งานวิจัยที่สำคัญอีกงานหนึ่งซึ่งศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2548 ของประเทศไทย โดย David Owen² พบว่าระบบอุปถัมภ์ มีบทบาทต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มี

¹ Somrudee Nicro. "Thailand's NIC Democracy: Studying From General Elections". *Pacific Affairs*. 66.2 (1993): 167-182.; Suchit Bunbongkarn. Elections and Democratization in Thailand. in Richard H. Taylor. *The Politics of Elections in Southeast Asia*. 1996. pp. 184-200.; Anek Laothamatas. *A Tale of Two Democracies: Conflicting Perceptions of Elections and Democracy in Thailand*. 1996.; James Ockey. "Change and Continuity in the Thai Political Party System". *Asian Survey*. 43.4(2003): 663-680.; William A. Callahan and Duncan McCargo. "Vote-Buying in Thailand's Northeast: The July 1995 General Election". *Asian Survey*. 36.4(1996): 376-392.

² David A. Owen. "Voter Turnout in Thai Elections: An Analysis of the 2005 Thai National Election". *Asian Politics and Policy*. 1.2(2009): 307-324.

สิทธิเลือกตั้งภายในประเทศไทย โดย Owen ได้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางสังคม เช่น สถานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา และอายุกับการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในประเทศไทยทุกจังหวัด พบว่าในจังหวัดที่มีคนส่วนใหญ่รายได้ต่ำ และมีการศึกษาต่ำ ประชาชนมีแนวโน้มที่จะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่าจังหวัดที่ผู้คนมีการศึกษามากและมีฐานะดี งานวิจัยของ Owen แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความยากจน และระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา ต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน Owen ยังกล่าวว่า การที่ประชาชนในเขตจังหวัดที่มีรายได้ต่ำและการศึกษาน้อยออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งมากกว่าจังหวัดที่มีรายได้สูงเป็นเพราะว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำ มีแนวโน้มที่จะขายเสียงของตัวเองในการเลือกตั้ง ดังนั้นเมื่อรับเงินแล้วประชาชนเหล่านั้นก็ต้องออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจึงทำให้จำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตจังหวัดดังกล่าวมีมากกว่าจังหวัดที่มีรายได้สูง ประชาชนในจังหวัดเหล่านั้นไม่ได้ไปเลือกตั้งเนื่องจากจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่เป็นการเลือกตั้งเพื่อตอบแทนผู้สมัครที่ซื้อเสียงของตน การเลือกตั้งในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงบทบาทของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งในประเทศไทย

ผลวิจัยของ Owen ขัดแย้งกับงานวิจัยในฝั่งประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มั่นคง ในประเทศที่ประชาธิปไตยมั่นคงนั้น องค์ประกอบทางสังคม เช่น สถานะทางเศรษฐกิจและการศึกษาที่ดีมีบทบาททำให้คนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้นถ้าพื้นที่ใดมีประชาชนที่มีการศึกษาและมีฐานะทางการเงินดีถึงดีมาก พื้นที่นั้นจะมีระดับของการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับที่มากกว่าสังคมที่ประชาชนมีรายได้และการศึกษาต่ำ

ระบบอุปถัมภ์ไม่เพียงแค่มีอิทธิพลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเท่านั้น แต่ยังสามารถมีบทบาทต่อการตัดสินใจของประชาชนในการลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนใดอีกด้วย อย่างไรก็ตามในพื้นที่กรุงเทพมหานครเองนั้น ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในสถานะทางสังคมระดับสูง กล่าวคือ มีรายได้สูง การศึกษาสูงและหน้าที่การงานมั่นคง ซึ่งจากสถานะดังกล่าวลักษณะการ

ตัดสินใจในลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนกรุงเทพฯ นั้นอาจแตกต่างจากประชาชนในพื้นที่อื่นๆ ดังนั้นบทความนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ปัจจัยใดส่งผลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของคนกรุงเทพฯ และองค์ประกอบใดส่งผลต่อการตัดสินใจของคนกรุงเทพฯ ในการลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครจากพรรคต่างๆ โดยศึกษาเปรียบเทียบ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (ส.ก.) ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันในพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครทั้งในการเลือกตั้งทั่วไป (General Election) และการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครทั้งในการเลือกตั้งทั่วไป และการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครในปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาความแตกต่างของพฤติกรรมการเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครระหว่างการเลือกตั้งทั่วไป และการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ในการเมืองปัจจุบัน
4. เพื่อเสนอวิธีการและแนวทางที่เหมาะสมในการรณรงค์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งมากขึ้นต่อไปในอนาคต

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาพฤติกรรมการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งและการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร โดยได้แบ่งกลุ่มของเขตการปกครองต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร ออกเป็นเขตชั้นในและเขตชั้นนอกตามการแบ่งเขตของกองควบคุมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร โดยเขตชั้นในประกอบไปด้วยเขตการปกครองต่างๆ จำนวน 21 เขต และเขตกรุงเทพชั้นนอกประกอบไปด้วยเขตการปกครองทั้งหมด 29 เขต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เขตกรุงเทพมหานครชั้นใน ประกอบด้วย พระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย ล้อมพันรวงศ์ ปทุมวัน บางรัก ยานนาวา สาทร บางคอแหลม ดุสิต บางซื่อ พญาไท ราชเทวี ห้วยขวาง คลองเตย จตุจักร ธนบุรี คลองสาน บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ ดินแดง วัฒนา

เขตกรุงเทพมหานครชั้นนอก ประกอบด้วย พระโขนง ประเวศ บางเขน บางกะปิ ลาดพร้าว บึงกุ่ม บางพลัด ภาษีเจริญ จอมทอง ราษฎร์บูรณะ สวนหลวง บางนา ทุ่งครุ บางแค วังทองหลาง คันนายาว สะพานสูง สายไหม มีนบุรี ดอนเมือง หนองจอก ลาดกระบัง ดลิ่งชัน หนองแขม บางขุนเทียน หลักสี่ คลองสามวา บางบอน ทวีวัฒนา

วิธีการศึกษา

ใช้การผสมระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยมีขั้นตอนในการศึกษาและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาพัฒนาในการทำแบบสอบถาม และในการสร้างคำถามเพื่อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ต่อไป
2. ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถาม (Survey) ตามข้อมูลที่ได้ศึกษาเบื้องต้น จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดส่งแบบสอบถามดังกล่าวให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งภายในกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มตัวอย่างให้ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากพื้นที่กรุงเทพมหานครมีขนาดกว้างขวาง ผู้วิจัยจึงได้แบ่งเขตการปกครองในกรุงเทพมหานครออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่สำคัญ คือ เขตการปกครองชั้นในและเขตการปกครองชั้นนอก และได้ส่งแบบสอบถามจำนวน 700 ฉบับไปยังผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้ง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 350 ฉบับ โดยได้เข้าไปเก็บข้อมูลกับบุคคลากรที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานครภายในบริษัท เอกชน (เช่น บริษัทเซ็นทรัลพัฒนา, Bangkok Post, Esso และ K Bank) รัฐวิสาหกิจ (เช่น ปตท. และ SCG) หน่วยงานภาครัฐในเขตกรุงเทพมหานคร

พรรคการเมือง และมหาวิทยาลัย รวมทั้งได้เก็บข้อมูลจากประชาชนทั่วไป เช่น ผู้ทำงานรับจ้าง แม่ค้า ข้าราชการเกษียณ ผู้ใช้แรงงาน นักศึกษามหาวิทยาลัย โดยในการเก็บข้อมูลจากประชาชนทั่วไป โดยแจกแบบสอบถามให้กับผู้เข้าร่วม ประชุมในการประชุมในชุมชนต่างๆ การประชุมในระดับหมู่บ้าน การประชุม สาขาพรรคการเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งเก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่สาธารณะ และนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

3. หลังจากวิเคราะห์ผลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้หลักสถิติแบบพรรณนา เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นแต่ละตัวและตัวแปรตามแล้ว ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ผลที่ชัดเจนมากขึ้น โดยสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั้งสองระบบ ในเขตเลือกตั้งที่ 1 5 6 และ 12 ซึ่งมีผู้มาใช้สิทธิในการเลือกตั้งมากที่สุด 2 อันดับแรก และน้อยที่สุด 2 อันดับสุดท้ายของกรุงเทพมหานคร ในการเลือกตั้งเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2554 จำนวน 6 ท่าน ตัวแทนจากสาขาพรรคการเมืองในเขตเลือกตั้งดังกล่าว จำนวน 5 ท่าน บุคลากรจากคณะกรรมการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการคณะกรรมการการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร และเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านการเผยแพร่และรณรงค์การเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร เป็นจำนวนทั้งสิ้น 3 ท่าน เพื่อศึกษาลักษณะการออกไปใช้สิทธิและนโยบายต่างๆ ของกรุงเทพมหานครในการรณรงค์เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาโดยการวิเคราะห์ผลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก ส.ส. ส.ก. เจ้าหน้าที่สาขาพรรค เจ้าหน้าที่จากคณะกรรมการการเลือกตั้ง และประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจหลายประการโดยในการศึกษารั้งนี้ได้แยกศึกษาพฤติกรรมการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน เพื่อเข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลให้บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ออกไปใช้สิทธิของตนในการเลือกตั้งทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น และอีกประการหนึ่งยังได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของคนกรุงเทพฯ เพื่อเข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและองค์ประกอบในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงดังกล่าวเหมือนหรือต่างกันระหว่างการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ก. ในส่วนสุดท้ายผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอนี้เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการรณรงค์ให้คนกรุงเทพฯ ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งการเลือกตั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร

การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งในงานวิจัยฉบับนี้ หมายถึง การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครในวันและเวลาที่กำหนดให้มีการเลือกตั้ง ในช่วงการเลือกตั้งภาครัฐและองค์การที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งส่วนใหญ่พยายามเชิญชวนให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก สโลแกนที่ว่า อย่างนอนหลับทับสิทธิ นั้นมักได้ยินอยู่เสมอจากสื่อต่างๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนออกไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ในส่วนนี้ได้ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจากการส่งแบบสอบถามจำนวน 700 ชุดและได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อการวิเคราะห์ทั้งสิ้น 612 ชุด และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชาชน รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเป็นจำนวนทั้งสิ้น 18 ท่าน เพื่อเข้าใจว่าปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปัจจัยดังกล่าวเหมือนหรือต่างระหว่างการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ก. อย่างไร

ในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นมีทฤษฎีที่สำคัญ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีทรัพยากร (Resource Theory) และทฤษฎีระบบอุปถัมภ์ (Clientelism Theory) ซึ่งเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากแนวคิดเชิงสังคมวิทยา (Socioeconomic Model) โดย 2 ทฤษฎีนี้มีแนวคิดต่างกันในการศึกษาการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยทฤษฎีทรัพยากรมองว่า

ฐานะทางสังคม และรายได้ ซึ่งหมายรวมถึง การศึกษา (education) รายได้ (income) และฐานะทางสังคมของบุคคล (socioeconomic status) มีบทบาทสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (political participation) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในระบบประชาธิปไตย (democracy) นักคิดทางฝั่งตะวันตกหรือในประเทศที่ประชาธิปไตย พัฒนาอย่างสมบูรณ์แล้วกล่าวว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (voters) ที่มีการศึกษาสูง มีรายได้สูง มีฐานะทางการเงินมั่นคงจะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่าประชาชนที่มีความยากจน รายได้ต่ำ การศึกษาน้อย และหน้าที่การงานไม่มั่นคง นักคิดในกลุ่มนี้ใช้ตัวแปรสำคัญ 2 ตัวแปร คือ ระดับการศึกษา (education) และรายได้ (income) เป็นองค์ประกอบหลักในการวัดระดับการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน โดยวิเคราะห์ว่าผู้ที่มีฐานะทางสังคมอยู่ในระดับสูงย่อมได้รับผลกระทบจากนโยบายหรือการบริหารของรัฐบาล ดังนั้นคนกลุ่มนี้จึงต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อให้ได้ตัวแทนที่มีวิสัยทัศน์หรือแนวคิดทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมคล้ายกับตนเองเข้าไปทำหน้าที่บริหารบ้านเมืองเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตน ดังนั้นผู้ที่มีฐานะทางสังคมอยู่ในระดับสูงจึงออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก

ในทางตรงกันข้ามทฤษฎีระบบอุปถัมภ์ กล่าวว่าการศึกษาและรายได้ในระดับต่ำของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน โดยแนวคิดนี้ได้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างระบบอุปถัมภ์ (clientelism) กับการซื้อสิทธิขายเสียง (vote-buying) ในการเลือกตั้ง กล่าวคือการที่คนขาดการศึกษาหรือมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ รวมถึงมีรายได้น้อย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนที่มีสิทธิเลือกตั้งขายเสียงของตัวเองแลกกับเงินหรือสิ่งตอบแทนอื่นๆ เพื่อออกไปลงคะแนนเสียงให้กับผู้อุปถัมภ์ (patrons) ของตนเอง นอกจากนี้ในสังคมที่ประชาชนมีฐานะทางสังคมอยู่ในระดับต่ำยังต้องพึ่งพาผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักการเมืองในท้องถิ่นการพึ่งพาดังกล่าวสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่าง 2 ฝ่าย ทำให้ประชาชนเหล่านั้นต้องตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณ เช่น การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของตนเพื่อ

สนับสนุนผู้อุปถัมภ์ที่ตนเคารพยกย่อง ดังนั้นในสังคมที่คนมีรายได้ต่ำและการศึกษาน้อยจึงมีประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งในจำนวนมากกว่าสังคมที่ประชาชนมีรายได้และการศึกษาสูง

จากการศึกษาการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของคนกรุงเทพฯ นั้นพบว่า สำหรับการเลือกตั้ง ส.ส. ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ได้มีอิทธิพลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของคนกรุงเทพฯ มากนักเพราะจากการสำรวจพบว่า ประชาชนในทุกกลุ่มตัวแปรส่วนใหญ่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. ทุกครั้ง อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นแล้วจำนวนผู้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งในพื้นที่กรุงเทพฯ นั้นอยู่ในระดับต่ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา หากเรียงลำดับจากจังหวัดที่มีผู้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุดจนถึงน้อยที่สุด กรุงเทพฯ อยู่ในลำดับที่ 60 ในทางกลับกันหากเปรียบเทียบกับเมืองหลวงของประเทศเพื่อนบ้านในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย เช่น อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์แล้วนั้น จำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิในพื้นที่กรุงเทพฯ ยังถือว่าอยู่ในระดับที่สูงกว่ามาก

จากการศึกษาและวิเคราะห์แบบสอบถาม ในการเลือกตั้ง ส.ก. ได้แสดงผลเหมือนกันคือ ประชาชนในทุกกลุ่มตัวแปรออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ก. ทุกครั้ง อย่างไรก็ตามผลจากแบบสอบถามนั้นแตกต่างจากผลการสัมภาษณ์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่าระดับฐานะทางเศรษฐกิจและการศึกษาของประชาชนมีอิทธิพลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ก. อย่างยิ่งประชาชนที่มีรายได้ต่ำและการศึกษาน้อยโดยเฉพาะผู้ที่อาศัยในเขตชุมชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ก. มากกว่าผู้ที่มีฐานะดีและการศึกษาสูง ทั้งนี้เพราะว่า ส.ก. ทำงานใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า ส.ส. และประชาชนในเขตชุมชนส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจาก ส.ก. ดังนั้นในการเลือกตั้ง ส.ก. ประชาชนกลุ่มนี้จึงออกไปใช้สิทธิเพื่อเลือก ส.ก. ที่ตนเองชื่นชอบเพื่อเป็นการตอบแทนความช่วยเหลือจาก ส.ก. ที่มีให้ต่อชุมชน แต่ประชาชนที่มีฐานะดี มีรายได้ในระดับสูง ส่วนใหญ่ซึ่งอาศัยในเขต “บ้านมี

รั้ว” ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจาก ส.ก. และลักษณะที่อยู่อาศัยของบ้านมีรั้วนั้น ยกที่ผู้สมัคร ส.ก. หรือ ส.ก. เองจะเข้าถึงเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิด ดังนั้นประชาชนในกลุ่มบ้านมีรั้วจึงอาจไม่ให้ความสนใจที่จะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ก. เท่าที่ควร ผลเลือกตั้งในการเลือกตั้ง ส.ก. หลายปีที่ผ่านมาจึงได้แสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพียงร้อยละ 40 เท่านั้น เป็นเวลาติดต่อกันหลายปี

ดังนั้นในการเลือกตั้ง ส.ก. ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและความช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างผู้สมัคร ส.ก. และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีอิทธิพลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนมากกว่าการเลือกตั้ง ส.ส. ทั้งนี้ ส.ก. ทำงานใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า ส.ส. และเป็นเหมือนที่พึ่งสำคัญให้กับประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อาศัยอยู่ในชุมชน ส่วนในการเลือกตั้ง ส.ส. นั้นประชาชนส่วนใหญ่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยความสมัครใจของตนเองไม่ใช่เพียงเพราะตอบแทนบุญคุณผู้สมัครคนใดคนหนึ่งเท่านั้น

นอกจากนี้ในการศึกษาการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของคนกรุงเทพฯ ยังพบว่าทั้งการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ก. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในทุกกลุ่มตัวอย่างออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะต้องการได้คนดีเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ มีเพียงกลุ่มนักศึกษาเท่านั้นที่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของคนไทย ผลการสำรวจครั้งนี้แตกต่างจากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของ สุจิต บุญบงการ และพรรคดี ผ่องแผ้ว พบว่าประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่เพราะสำนึกของตนเองถือเป็นหน้าที่ของคนไทย³ แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ของคนไทยเป็นสำคัญ แต่ต้องการให้คนดีเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ อย่างไรก็ตามความหมายและคำจำกัดความของคำว่าคนดีสำหรับแต่ละคนนั้นอาจแตกต่างกันทั้งขึ้นอยู่กับคำว่า คนดี นั้นเป็นการให้นิยามจากคนกลุ่มใด พื้นที่ใด และภายใต้บริบทใดด้วย

³ สุจิต บุญบงการ และพรรคดี ผ่องแผ้ว. พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย. 2527. หน้า 129.

การศึกษาพฤติกรรมการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครนั้น บทบาทของระบบอุปถัมภ์ก็ยังคงมีความสำคัญต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนโดยเฉพาะการเลือกตั้ง ส.ก. ประชาชนส่วนใหญ่ที่ออกไปเลือกตั้ง ส.ก. เพื่อสนับสนุนผู้สมัคร ส.ก. ที่ตนเองรัก ตนเองชอบ ให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง การสนับสนุนของประชาชนดังกล่าวเป็นการตอบแทนบุญคุณของ ส.ก. หรือผู้สมัคร ส.ก. ในพื้นที่ที่ช่วยเหลือประชาชนเหล่านั้นอย่างต่อเนื่อง ทฤษฎีระบบอุปถัมภ์จึงอธิบายการเลือกตั้ง ส.ก. ได้ดีกว่าทฤษฎีทรัพยากร ส่วนในการเลือกตั้ง ส.ส. นั้น ประชาชนส่วนใหญ่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อให้ได้คนดีเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ ไม่ได้คำนึงถึงความผูกพันและความคุ้นเคยกับผู้สมัครเป็นสำคัญ

นอกจากฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งระบบอุปถัมภ์แล้ว ปัจจัยทางด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนมีอิทธิพลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครเช่นกัน หน่วยงานหลักซึ่งมีหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการเลือกตั้งนั้นคือคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน กกต. พบว่า กกต. เองนั้นได้นำเสนอนโยบายต่างๆ ในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และกล่าวคล้ายกันว่าทาง กกต. ได้พยายามทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนเรื่องการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงในทุกพื้นที่ แต่ในบางพื้นที่ประชาชนเองไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการเผยแพร่ข้อมูลของ กกต. มากนัก

อย่างไรก็ตามในการสำรวจประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร นั้นพบว่าข้อมูลข่าวสารจาก กกต. ที่เกี่ยวข้องกับเลือกตั้งนั้นยังไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ ข้อมูลจาก กกต. นั้นเข้าถึงการรับรู้ของประชาชนในระดับที่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งข้อมูลอื่นๆ ดังตารางที่ 1 แสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อมาตรการที่สามารถช่วยสนับสนุนให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมากขึ้น เรียงลำดับตามความถี่ของจำนวนคนที่ตอบ จากตารางแสดงให้เห็นว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิดส่วนใหญ่ต้องการให้มีการ

ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งให้มากกว่านี้และให้ถึงทุกชุมชน จึงแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันข้อมูลเกี่ยวกับกับการเลือกตั้งส่วนใหญ่ยังไม่แพร่หลายเพียงพอ และไม่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อมาตรการสนับสนุนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครออกไปเลือกตั้ง

ความคิดเห็น	ความถี่
เพิ่มการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน	75
ออกกฎหมาย ตั้บโทษผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิ	30
อำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ไม่ออกเสียง	21
ปรับที่จิตสำนึกของประชาชน หรือผู้มีสิทธิ	18
ให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิ	18
ให้ผู้สมัครทำหน้าที่ของตนให้เต็มที่หลังได้รับเลือก	13
ตัดสิทธิผลประโยชน์อื่นๆ แก่ผู้ที่ไม่ไปใช้เสียง	9
ปรับที่ตัวผู้สมัครรับเลือก	7
เป็นปัญหาที่เกิดจากระบบ สามารถแก้ไขได้ยาก	5
การส่งเสริมอื่นๆ	4
แบบที่เป็นอยู่ก็ดี หรือเหมาะสมอยู่แล้ว	3
การตรวจสอบผู้ใช้สิทธิที่ชัดเจน	2
การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรณรงค์การใช้สิทธิ	2
ปรับอายุผู้มีสิทธิออกเสียง	1
ควบคุมการซื้อเสียง	1
พัฒนาคุณภาพนักการเมือง	1
ไม่ควรใส่ใจกับปัญหานี้	1
ปัญหาจะคลี่คลายได้เองในอนาคต	1
ไม่เกี่ยวข้องกับมาตรการใดๆ	1

ผลวิเคราะห์จากตารางด้านบนแสดงให้เห็นว่าข้อมูลข่าวสารในเรื่องการเลือกตั้งมีความสำคัญต่อการกระตุ้นให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นอย่างมาก ดังนั้น กกต. รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ที่ทำงานด้านการเลือกตั้งควรทำงานในเชิงรุกร่วมกันมากขึ้น เพื่อปลูกจิตสำนึกและกระตุ้นให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น

ตัวแปรสุดท้ายที่ได้ศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ คือบทลงโทษตามกฎหมายเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูงเป็นลำดับ 2 มีผู้แสดงความเห็นในข้อนี้ถึง 30 คน ดังนั้นกฎหมายและบทลงโทษอาจช่วยจูงใจให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิมากขึ้น จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบัญญัติในมาตรา 20 และ 23 ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 และการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกแสดงผลต่างกัน ผลจากแบบสอบถามพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าบทลงโทษดังกล่าวมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. มากขึ้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากในทุกกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าบทบัญญัติในมาตรา 20 และ 23 นั้นสนับสนุนให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น

นอกจากนี้ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ทราบถึงบทลงโทษในมาตรา 23 และออกไปเลือกตั้งส่วนหนึ่งเพราะเกรงว่าจะเสียสิทธิทางการเมือง ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากจะยื่นเอกสาร ส.ส. 28 ต่อนายทะเบียนอำเภอ หากไม่ไปเลือกตั้ง เพื่อเป็นการรักษาสิทธิของตนเองทางการเมืองในอนาคตแสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติในกฎหมายนั้นมีอิทธิพลกระตุ้นให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

อย่างไรก็ตามแม้ว่าข้อบังคับและบทลงโทษตามกฎหมายจะมีอิทธิพลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนส่วนมากในการเลือกตั้ง ส.ส. แต่ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามบางกลุ่ม คือ นักศึกษา และผู้มีอายุต่ำกว่า 30 ปี นั้นไม่ทราบถึงบทลงโทษในมาตรา 23 และไม่ได้ออกไปเลือกตั้งเพราะเกรงกลัวจะเสียสิทธิทางการเมือง นอกจากนี้กลุ่มของนักศึกษาส่วนมากจะไม่นับเอกสาร ส.ส. 28 หากตนเองไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอีกด้วยแสดงให้เห็นว่านักศึกษาส่วนมากยังไม่ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตนเองมากนักซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและความมั่นคงทางการเมืองของประเทศในอนาคต

ผลจากแบบสอบถามยังแสดงด้วยว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี และรายได้สูงกว่า 50,000 บาท ไม่ได้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะเกรงกลัวว่าจะเสียสิทธิทางการเมืองในอนาคต แสดงให้เห็นว่าประชาชนที่มีสถานะทางสังคมระดับสูงซึ่งส่วนใหญ่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอมีสำนึกในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับสูง

แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะเห็นว่าบทลงโทษในมาตรา 23 นั้นช่วยกระตุ้นให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น แต่จากการสัมภาษณ์นักการเมือง ส.ส. และ ส.ก. รวมทั้งเจ้าหน้าที่จาก กกต. แสดงความคิดเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวอาจไม่เพียงพอต่อการกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น ในการจูงใจให้ประชาชนออกไปเลือกตั้งนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรออกกฎหมายที่ให้ผลประโยชน์ด้านอื่นๆ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น เช่น การลดหย่อนภาษี เป็นต้น

การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของคนกรุงเทพฯ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยเฉพาะในการเลือกตั้งท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร แต่ในภาพรวมแล้วคนกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเลือกตั้ง ส.ส. มากกว่า ส.ก. และออกไปเลือกตั้งเพื่อต้องการได้คนดีเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารบ้านเมือง

พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร

ในการศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งในประเทศไทยนั้น นักวิชาการหลายท่านกล่าวว่าบทบาทของระบบอุปถัมภ์และตัวผู้สมัครมีอิทธิพลสำคัญในการตัดสินใจออกเสียงเลือกตั้งของประชาชน นักวิชาการหลายท่าน เช่น Callahan and McCargo⁴ ได้นำหลักแนวคิดในเรื่องระบบอุปถัมภ์มาศึกษาการเลือกตั้งรวมทั้งระบบบรรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในประเทศไทย ในระบบอุปถัมภ์นั้นผู้สมัครมีอิทธิพลไม่ใช่เพียงแค่การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน แต่ยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนให้ผู้สมัครคนใดหรือพรรคการเมืองใดอีกด้วย

งานวิจัยนี้พบว่า ตัวผู้สมัครยังคงมีอิทธิพลในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส.ส. ต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีรายได้น้อย และอาศัยในเขตกรุงเทพฯ ชั้นนอก แม้ว่าผลสำรวจโดยรวมพบว่าในการเลือกตั้ง ส.ส. ระบบเขตนั้นประชาชนส่วนใหญ่เลือกพิจารณาพรรคการเมืองเป็นสำคัญก่อนกาบัตรลงคะแนนเสียง แต่หากพิจารณาตัวแปรแต่ละกลุ่มแล้วพบว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 15,000 บาท และผู้อาศัยในเขตกรุงเทพฯ ชั้นนอกนั้นพิจารณาเลือกตัวผู้สมัครมากกว่าพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง ส.ส.

ส่วนในการเลือกตั้ง ส.ก. นั้นพบว่าแสดงผลที่แตกต่างกัน กล่าวคือประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับผู้สมัครมากกว่าพรรคการเมืองในการตัดสินใจเลือกตั้ง ส.ก. แต่หากแยกพิจารณาตามตัวแปรกลุ่มต่างๆ แล้วพบว่าผู้ที่มีรายได้สูงนั้นให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองมากกว่าตัวผู้สมัครในการเลือกตั้ง ส.ก. เนื่องจากผู้ที่มีรายได้สูงส่วนใหญ่นั้นอาศัยอยู่ในบริเวณบ้านมีรั้วและมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ แต่ละครอบครัวไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์อันใกล้ชิดซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ผู้ที่มีรายได้สูงและอาศัยอยู่ในบ้านมีรั้วนั้นไม่ได้พึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากผู้สมัคร ส.ก. อย่างเช่นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขต

⁴ William A. Callahan and Duncon McCargo. *loc.cit.*

ชุมชน ดังนั้นประชาชนกลุ่มบ้านมีรั้วนี้จึงไม่ได้รับทราบถึงข้อมูลของ ส.ก. หรือผู้สมัคร ส.ก. เหมือนกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชน ในการเลือกตั้ง ส.ก. ประชาชนกลุ่มบ้านมีรั้ว หรือผู้มีระดับรายได้สูงจึงตัดสินใจเลือกตั้งบนพื้นฐานของข้อมูลพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่ผู้สมัครนั้นๆ ส่งกัต่ออยู่มากกว่าคุณสมบัติของตัวเอง

สำหรับประชาชนที่พิจารณาตัวผู้สมัครมากกว่าพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ก. นั้น พบว่าประชาชนส่วนใหญ่พิจารณาเลือกตัวผู้สมัครที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นเพื่อเป็นการรักษารฐานเสียงและชนะการเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทั้ง ส.ส. และ ส.ก. จำเป็นต้องดูแลประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในยามเกิดวิกฤตการณ์ที่สำคัญ เช่น น้ำท่วมหรือภัยทางธรรมชาติอื่นๆ หากได้รับเลือกตั้งแล้วแต่ไม่ดูแลพื้นที่อย่างต่อเนื่องอาจทำให้ ส.ส. หรือ ส.ก. ผู้นั้นพ่ายแพ้การเลือกตั้งในครั้งต่อไปได้

สำหรับในการเลือกตั้ง ส.ส. นั้นประชาชนที่พิจารณาผู้สมัครรายบุคคลให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ของผู้สมัครน้อยที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะสังคมไทยปัจจุบันว่าหากผู้สมัครหรือ ส.ส. และ ส.ก. นั้นหากให้ความช่วยเหลือกับชุมชนอย่างต่อเนื่องและเป็นที่ยอมรับของประชาชนได้ในยามคับขัน ผู้สมัครคนนั้นย่อมมีโอกาสได้รับเลือกตั้งแม้ว่าเขาจะคดโกงและไม่มี ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงานก็ตาม การขาดความซื่อสัตย์ของนักการเมืองดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการเมืองและประเทศในอนาคต ซึ่งผลการค้นพบนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับโพลจากหลายสำนักที่พบว่าประชาชนส่วนใหญ่รับได้กับการคอร์รัปชันหากตนเองได้รับผลประโยชน์

ส่วนการเลือกตั้ง ส.ก. นั้นประชาชนผู้เลือกพิจารณาตัวผู้สมัคร ส.ก. มากกว่าพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่สังกัดให้ความสำคัญกับความคุ้นเคยกับ ส.ก. ในระดับที่ต่ำสุด ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าหาก ส.ก. ซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า ส.ส. นั้นไม่ลงพื้นที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างต่อเนื่องย่อมยากที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในการเลือกตั้ง

การเป็นผู้มีสิทธิพลหรือมีชื่อเสียงในพื้นที่ของตนเพียงอย่างเดียวนั้นอาจไม่ช่วยสนับสนุนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ก. ชนะการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นของกรุงเทพมหานครได้ ความศรัทธาและชื่นชอบในตัว ส.ก. นี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ส.ก. และประชาชนในพื้นที่ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนเหล่านั้นออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อเลือกคนที่ตนเองรักตนเองชอบด้วย

ส่วนประชาชนที่พิจารณาเลือกพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง ส.ส. นั้นพิจารณาเลือกพรรคการเมืองที่ตนเห็นว่าสามารถทำประโยชน์ให้กับกรุงเทพมหานครได้จริงเป็นสำคัญ และส่วนในการเลือกตั้ง ส.ก. ประชาชนเลือกพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่นำเสนอนโยบายที่เป็นประโยชน์กับพื้นที่กรุงเทพมหานครและสามารถปฏิบัติได้จริง นอกจากนี้ข้อค้นพบที่สำคัญอีกประการคือ ผู้ที่เลือกพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ก. นั้นให้ความสำคัญกับหัวหน้าพรรคและหัวหน้ากลุ่มการเมืองของผู้สมัครสังกัดน้อยที่สุดในการตัดสินใจเลือกตั้งเหมือนกัน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าในพื้นที่กรุงเทพมหานครนโยบายของพรรคและความเป็นไปได้ที่พรรคจะนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริงนั้นมีส่วนสำคัญที่พรรคจะได้รับการเลือกตั้ง แต่ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ หรือจังหวัดอื่นๆ คือ ในเขตกรุงเทพมหานครนั้นหัวหน้าพรรคไม่ได้มีบทบาทมากนักต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สำหรับในบางจังหวัดนั้นผู้สมัครมักนิยมใส่รูปของตนเองคู่กับรูปหัวหน้าพรรคในสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ หรือโปสเตอร์ แต่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์ผู้สมัคร และ ส.ก. หรือ ส.ส. บางท่านกล่าวว่าในบางยุคบางสมัยของการเลือกตั้งนั้นการมีรูปหัวหน้าพรรคคู่กับรูปภาพของผู้สมัครในสื่อหาเสียงไม่ได้ช่วยกระตุ้นคะแนนเสียงของตนเองให้มากขึ้นทั้งนี้ต้องดูสถานการณ์ทางการเมืองและพื้นที่ว่าประชาชนยอมรับหัวหน้าพรรคของตนมากน้อยแค่ไหน และควรมีรูปของหัวหน้าพรรคในสื่อหาเสียงนั้นๆ หรือไม่อย่างไร

ส่วนการเลือกตั้งทั่วไปในระบบสัดส่วน หรือ Proportional System แสดงผลคล้ายกัน คือ ประชาชนส่วนใหญ่พิจารณาเลือกพรรคการเมืองจากนโยบายของพรรคเป็นสำคัญ ส่วนหัวหน้าพรรคนั้นมีบทบาทในการเลือกตั้ง

ระบบสัดส่วนเป็นระดับรองลงมา จึงเห็นได้ว่าการเลือกตั้งระบบสัดส่วนนั้น หัวหน้าพรรคมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนมากกว่าการเลือกตั้งในระบบเขตอยู่มาก

ในงานวิจัยฉบับนี้ยังได้ศึกษาถึงความจงรักภักดีของประชาชนต่อพรรคการเมืองอีกด้วย ผลจากการสำรวจพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เลือกพรรคการเมืองเดิมแทบทุกครั้งในการเลือกตั้ง ส.ส. และในการเลือกตั้ง ส.ก. นั้นประชาชนส่วนใหญ่ยังเลือกลงคะแนนให้ ส.ก. ที่มาจากพรรคการเมืองเดียวกับ ส.ส. ในพื้นที่ของตน เห็นได้จากการเลือกตั้งช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นั้น ส.ส. และ ส.ก. มาจากพรรคการเมืองที่สำคัญไม่ก็พรรค และ ส.ก. มาจากพรรคการเมืองเดียวกับ ส.ส. ในหลายพื้นที่ จากการศึกษายังพบว่า ส.ก. และ ส.ข. ในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นหัวคะแนนสำคัญของ ส.ส. ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่าง ส.ก. และ ส.ส. นั้นเป็นการสนับสนุนซึ่งกันและกันในทางการเมือง ความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ส.ส. และ ส.ก. นั้นไม่เพียงแค่ช่วยสนับสนุนให้งานในพื้นที่ทำได้มีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อชนะการเลือกตั้งอีกด้วย

นอกจากลักษณะการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งและพฤติกรรมมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครนั้น งานวิจัยนี้ยังพบว่านักศึกษาซึ่งเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ของประเทศให้ความสนใจติดตามการเลือกตั้งในระดับต่ำ แม้ว่านักศึกษาจะออกไปเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ แต่เมื่อถามถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เช่น ทราบหรือไม่ว่าใครเป็นผู้แทนราษฎรในเขตของตน หรือเมื่อถามถึงข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ทราบ นอกจากนี้เมื่อถามถึงการติดตามข่าวสารเรื่องการเลือกตั้งจากสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะจากพรรคการเมือง กกต. สื่อสาธารณะ หรือหน่วยงานอื่นๆ นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจหรือติดตามข้อมูลจากสื่อต่างๆ ในเรื่องการเลือกตั้งมากนัก การขาดความสนใจในการติดตามข้อมูลดังกล่าวสะท้อนถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาหรือเยาวชนที่อยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนในอดีต

สรุป

แม้ว่ากรุงเทพมหานครจะเป็นเมืองหลวงที่ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ และการศึกษาอยู่ในระดับสูง มีความเป็นอยู่ดีอยู่เป็นจำนวนมาก และคนส่วนใหญ่มองว่าระบบอุปถัมภ์⁵ อาจไม่มีอิทธิพลมากนักต่อการเลือกตั้ง แต่จากการศึกษา พบว่า ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น หรือ ส.ก. แต่ระบบอุปถัมภ์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครนี้อาจเป็นระบบอุปถัมภ์แบบต่อเนื่อง (Persistent Clientelism) กล่าวคือ หากผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้ง ส.ส. และ ส.ก. ต้องการชนะการเลือกตั้ง ผู้สมัครผู้นั้นต้องทำประโยชน์และช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตการณ์ต่างๆ เช่น น้ำท่วม มิใช่เพียงช่วงระยะเวลาหาเสียงเท่านั้น หากผู้สมัครคนใดได้รับเลือกตั้งแล้วไม่ดูแลพื้นที่หรือไม่ให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างต่อเนื่องอาจไม่ได้รับเลือกตั้งในครั้งต่อไป ในทางกลับกัน หากผู้สมัครคู่แข่งดูแลประชาชนและทำกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ ร่วมกับประชาชนในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างฐานเสียงที่เข้มแข็งแล้วนั้น โอกาสที่จะชนะการเลือกตั้งย่อมมีมากขึ้น ดังนั้นอิทธิพลหรือชื่อเสียงของนักการเมืองและผู้สมัคร รวมทั้งการซื้อสิทธิขายเสียงในช่วงเวลาเลือกตั้งอาจไม่ได้ช่วยให้ผู้สมัครชนะการเลือกตั้งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ลักษณะระบบอุปถัมภ์เช่นนี้อาจส่งผลดีต่อประชาชนในพื้นที่เพราะประชาชนในพื้นที่จะได้รับการดูแลและแก้ปัญหาต่างๆ จาก ส.ส. ส.ก. หรือ

⁵ เมื่อกล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งของประเทศไทยนั้นนักวิชาการและประชาชนทั่วไปอาจมองไปในทางลบ อย่างไรก็ตามจากการสำรวจความคิดเห็นในงานวิจัยฉบับนี้พบว่าประชาชนบางส่วนมองระบบอุปถัมภ์ในเชิงบวกด้วยเช่นกัน จากผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิดในคำถามต่อความหมายของระบบอุปถัมภ์นั้น มีผู้ตอบว่าระบบอุปถัมภ์ คือการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความสามัคคีเพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปอย่างราบรื่น ถึง 22 คน จาก 232 คน หรือมีผู้ตอบข้อนี้มากเป็นลำดับที่ 3 จาก 24 คำตอบในแบบสอบถาม หรือคิดเป็นร้อยละ 9.4 ของผู้ตอบคำถามปลายเปิดในข้อนี้ทั้งหมด ดังนั้นความเห็นของประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครบางส่วนยังคงมองว่า ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองไทยนั้นไม่ใช่ข้อเสียเสมอไป แต่อาจช่วยสนับสนุนให้การทำงานต่างๆ สำเร็จได้อย่างราบรื่นมากขึ้น

นักรการเมืองอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว แต่ในทางกลับกันรูปแบบความสัมพันธ์ เช่นนี้อาจส่งผลเสียต่อระบบทางการเมืองโดยรวม เพราะแทนที่ทว่า ส.ส. หรือ ส.ก. จะได้ทำหน้าที่อย่างเต็มที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนในรัฐสภา หรือ สภากรุงเทพมหานคร กลับต้องเดินทางลงพื้นที่ดูแลประชาชนอย่างสม่ำเสมอ จึงอาจส่งผลให้การทำงานในหน้าที่หลักไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

ส่วนสื่อแขนงต่างๆ ยังคงมีอิทธิพลต่อการกระตุ้นให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ออกไปใช้สิทธิของตน หน่วยงานที่รับผิดชอบในการกระตุ้นและให้ข้อมูลเรื่องการเลือกตั้งแก่ประชาชนเพื่อให้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง นั่นคือคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ยังทำหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ประชาชนส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งจากสื่อสาธารณะ และจากองค์กรอื่นๆ เช่น พรรคการเมืองมากกว่าจาก กกต. ดังนั้นเพื่อเพิ่มจำนวนผู้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (voter turnout) ในเขตกรุงเทพมหานคร กกต. กรุงเทพมหานคร ควรทำหน้าที่เชิงรุกมากกว่าปัจจุบัน โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรสาธารณะและองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ เพื่อจะได้ประสานงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับบทบาทของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนนั้น อาจมีอิทธิพลต่อประชาชนเพียงบางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ต้องการลงสมัครรับเลือกตั้งในระดับต่างๆ หรือต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบทางตรงในอนาคต สำหรับประชาชนทั่วไปในพื้นที่กรุงเทพมหานครนั้น กฎหมายดังกล่าวไม่ได้ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น ดังนั้นหากต้องการสนับสนุนให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเป็นจำนวนมากขึ้น อาจต้องมีการแก้ไขหรือปรับปรุงให้กฎหมายเลือกตั้งดังกล่าวโดยให้สิทธิประโยชน์บางประการแก่ประชาชนที่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มิใช่เพียงลงโทษผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะ

1. ในการรณรงค์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น กกต. ถือเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการกระตุ้นให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ในปัจจุบัน กกต. ยังทำงานเชิงรุกไม่เพียงพอ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของ กกต. ในการกระตุ้นให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น กกต. ควรร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น องค์การสาธารณะที่ทำงานในพื้นที่ NGO หรือหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อหน่วยงานเหล่านั้นจะได้ช่วย กกต. ผลักดันนโยบายต่างๆ ให้ลงไปทุกภาคส่วนในการกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนในการเลือกตั้ง

2. ในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นเพียงบทลงโทษอย่างเดียวตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 อาจไม่สามารถกระตุ้นให้ประชาชนออกมาเลือกตั้งมากนัก เนื่องจากบทลงโทษดังกล่าวให้ความสำคัญต่อการตัดสิทธิทางการเมืองบางประการซึ่งประชาชนบางส่วนอาจไม่ให้ความสนใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในอนาคต ดังนั้นในการสนับสนุนให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรต้องแก้ไขกฎหมายจากเพียงมีการบัญญัติเพียงบทลงโทษเป็นการเพิ่มสิทธิประโยชน์ต่างๆ ให้ผู้ที่ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง เช่น การลดหย่อนภาษี เป็นต้น

3. จากการวิจัยยังพบว่าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นให้ความสำคัญต่อความซื่อสัตย์ของผู้สมัครรับเลือกตั้งในก่อนการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับต่ำมาก ซึ่งการขาดความซื่อสัตย์ของนักการเมืองผู้จะต้องไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศนั้นอาจส่งผลกระทบต่อปัญหาการคอร์รัปชันและการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์การสาธารณะที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกาวเมือง การตรวจสอบการทุจริต รวมทั้งด้านการศึกษาควรเร่งสร้างนโยบายในการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนัก

ต่อผลร้ายของการขาดความซื่อสัตย์ของนักการเมืองที่ต้องเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม

4. จากการวิจัยพบว่าเยาวชนไทยในปัจจุบันขาดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและติดตามข่าวสารทางการเมือง ผลสำรวจจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่านักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ามีผู้ใดเป็น ส.ส. ในเขตของตน หรือไม่ได้ติดตามการเลือกตั้งมากนัก ซึ่งนักศึกษานั้นจะต้องกำลังของประเทศต่อไปในอนาคต ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่ด้านการศึกษา ครู อาจารย์ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ควรให้ความรู้ หรือสร้างนโยบายหรือกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเยาวชนในการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเลือกตั้งในแนวทางประชาธิปไตย

รายการอ้างอิง

- สุจิต บุญบงการ และพรรคศักดิ์ ผ่องแผ้ว. *พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- Bunbongkam, S. Elections and Democratization in Thailand. in Richard H. Taylor. *The Politics of Elections in Southeast Asia*. New York: Woodrow Wilson Center Press and Cambridge University Press, 1996.
- Callahan, W. A., & McCargo, D. "Vote-Buying in Thailand's Northeast: The July 1995 General Election". *Asian Survey*. 36.4(1996): 376-392.
- Laothamatas, A. *A Tale of Two Democracies: Conflicting Perceptions of Elections and Democracy in Thailand*. New York: Woodrow Wilson Center Press and the Press Syndicate of the University of Cambridge, 1996.
- Nicro, S. "Thailand's NIC Democracy: Studying From General Elections". *Pacific Affairs*. 66.2 (1993): 167-182.
- Ockey, J. "Change and Continuity in the Thai Political Party System". *Asian Survey*. 43.4(2003): 663-680.
- Owen, D. A. "Voter Turnout in Thai Elections: An Analysis of the 2005 Thai National Election". *Asian Politics and Policy*. 12(2009): 307-324.